

IV. DARBO IR SOCIALINĖ TEISĖ

PROKURATŪROS IR POLICIJOS PAREIGŪNŲ DRAUSMINĖS ATSAKOMYBĖS ASPEKTAI

E. doc. p. dr. Rasa Macijauskienė

Lietuvos teisės akademija, Darbo teisės ir socialinės saugos katedra,
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 71 46 33
Elektroninis paštas dsk@lta.lt

Pateikta 2000 m. vasario 17 d.

Parengta spausdinti 2000 m. balandžio 27 d.

Recenzavo Lietuvos teisės akademijos Teisės fakulteto Darbo teisės ir socialinės saugos katedros vedėja doc. dr. G. Dambrauskienė ir Vilniaus universiteto Darbo teisės katedros doc. dr. V. Nekrašas

S a n t r a u k a

Valstybė, patikėdama pareigūnams vykdyti itin svarbias funkcijas, suteikia jiems ir gana didelių įgaliojimų, bet kartu kelia ir didesnius reikalavimus. Valstybės valdymo aparato sudėtingumas lemia jo reguliavimo savitumą. Tačiau, jeigu pareigūnus lygintume su įmonių, įstaigų, organizacijų darbuotojais, turėtume žinoti, kad tiek pareigūnų, tiek įmonių darbuotojų pareiga paklusti nustatyti darbo tvarkai ir elgesio normoms ir jeigu ši tvarka ar normos vienaip ar kitaip pažeidžiamos, taikoma drausminė atsakomybė.

Šiame straipsnyje mes ir aptarsime prokuratūros ir policijos pareigūnų¹ drausminės atsakomybės ypatumus ir jos taikymo specifiką.

Ši problema praktiniu požiūriu ištirta nepakankamai, o ypač prokuratūros, policijos bei vidaus tarnybos pareigūnams taikomų nuobaudų ir drausminių nuobaudų, numatytų darbo įstatymuose, skirtumai.

Lietuvos Respublikos prokuratūra yra savarankiška teisminės valdžios dalis. Prokuratūra, veikdama prie teismų ir atstovaudama valstybei, įstatymų nustatyta tvarka padeda vykdyti teisingumą bei siekia užtikrinti teisėtumą [1]. Prokuratūrai patikėta svarbi funkcija – ginti valstybės interesus bei asmenų pažeistas teises. Šiai funkcijai įgyvendinti būtini profesionalūs asmenys. Jie privalo turėti ne tik reikiamą išsilavinimą bei fizinius duomenis – ypač svarbu ir jų moralinės savybės, drausmingumas.

Svarbų vaidmenį kaip valdžios atstovai, gindami piliečių bei valstybės teisėtus interesus, vaidina policijos ir vidaus tarnybos pareigūnai. Remiantis Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto 17 punktu, asmuo, paskirtas į pareigas ir gavęs atitinkamą laipsnį (pareiginį laipsnį), tampa pareigūnu [2].

Šiame straipsnyje nagrinėjama iki šiol mažai analizuota tarnybinės atsakomybės samprata. Tarnybinė atsakomybė, išoriškai veikdama nedrausmingą pareigūną, yra nukreipta į jo vidinę būseną – elgesio reguliavimą. Taigi tarnybinės teisės funkcija ypatinga – daryti poveikį pareigūno sąmonei ir per ją ugdyti tokias asmens intelekto ir valios savybes, kurios orientuotų profesionaliai atlikti tarnybinės užduotis, laikytis tarnybinio elgesio principų [3, p. 16].

¹ Toliau šiame straipsnyje – pareigūnai.

Aptarsime kriterijus, kurie padėtų pareigūnų drausminę atsakomybę atskirti nuo kitų atsakomybės rūšių. Gana aktualu šiame straipsnyje paanalizuoti ir tai, kaip sprendžiami ginčai, kilę dėl drausminių nuobaudų skyrimo, kadangi prokuratūros pareigūnai, vykdydami savo įgaliojimus, yra nepriklausomi ir klauso tik įstatymo.

Straipsnio objektas Tarnybos Lietuvos Respublikos prokuratūroje statusas ir Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statusas bei kiti darbo įstatymai ir norminiai aktai.

Rašant šį straipsnį, iš esmės buvo taikytas lyginamasis metodas, siekiant išryškinti ypatumus, kurie būdingi tik prokuratūros ir policijos bei vidaus tarnybos pareigūnams.

1. DRAUSMINIO NUSIŽENGIMO IR DRAUSMINĖS ATSAKOMYBĖS SAMPRATA

Drausmė yra būtina normalaus visuomenės egzistavimo sąlyga, kitaip sakant, visuotinė drausmė palaiko vyraujančius visuomeninius santykius ir visų pirma ekonominius. Specialioji drausminė atsakomybė – privaloma tik konkrečios organizacijos nariams (darbo, partinė, karinė) [4, p. 162]. Gana įdomiai traktuojama vidinė drausmė – ji remiasi visuomenės narių elgesį reguliuojančių normų įsisąmoninimu ir palaikoma be išorinių sankcijų ir prievartos [4, p. 162]. Mes visiškai sutinkame su teiginiu, kad, jeigu normos netampa vidiniais individo veiklos motyvais, kyla įvairiausių elgesio nukrypimų, kurie arba sureguliuojami socialinės kontrolės mechanizmais, arba gali atvesti prie egzistuojančių normų ir institutų pakitimų. Galima išvada, kad, egzistuojant vidinei drausmei, nebus daroma drausminių nusižengimų, neveiks prievartinis aparatas, t.y. nereikės taikyti ir drausminių nuobaudų.

Gana įdomu tai, kad Vakarų šalyse darbo drausmė niekada nebuvo nagrinėjama kaip atskiras savarankiškas darbo teisės institutas. Darbo drausmės, gamybinės tvarkos palaikymo klausimai tradiciškai aptariami priskirti prie darbo sutarties, t.y. sutarties šalių teisių ir pareigų. Darbo drausmė greičiau traktuojama kaip asmeninė, bet ne viešoji teisės problema [5, p. 101].

Kalbant apie drausminį nusižengimą, būtina trumpai panagrinėti jo pagrindinius požymius, arba elementus, kurie visuomet apibūdina tiek nusižengimo, tiek nusikaltimo sąvoką, tuo labiau, kad jie taikytini ne tik bendrajai, bet ir specialiajai atsakomybės rūšims. Taigi drausminis nusižengimas susideda iš šių pagrindinių elementų: 1) objekto; 2) objektyviosios pusės; 3) subjekto; 4) subjektyviosios pusės. Jeigu nors vienas iš minėtų elementų vienu metu neegzistuoja, vadinasi, nėra drausminio nusižengimo sudėties, todėl neatsiranda ir drausminės atsakomybės. Trumpai apibūdinsime šiuos elementus atskirai.

Drausminio nusižengimo objektu laikomi visuomeniniai santykiai darbo ar tarnybos sferoje, kuriuos reguliuoja ir saugo teisės normos. Darbuotojas, pažeisdamas šiuos visuomeninius santykius, kartu pažeidžia ir teisės normų keliamus reikalavimus.

Reikia paminėti, kad, analizuojant drausminio nusižengimo objektą, būtina taip pat nustatyti ir priežastinį ryšį tarp darbuotojo ar pareigūno neteisėto bei kalto veikimo (arba neveikimo) ir neigiamų, žalingų padarinių buvimo. Kitaip sakant, tai yra objektyvioji nusižengimo pusė, nes darbuotojas pažeidė savo juridinę pareigą.

Drausminį nusižengimą padaręs asmuo yra įmonės, įstaigos ar organizacijos darbuotojas arba pareigūnas. Jie yra drausminio nusižengimo subjektai. Subjektyvioji drausminio nusižengimo pusė – tai kaltas priešingas teisei veikimas (arba neveikimas). Svarbu nustatyti to asmens, t.y. subjekto, kaltę, kuri gali pasireikšti įvairiai: tyčiniaus veiksmas, neatsargumu, o kai kada ir subjekto nerūpestingumu. Nurodytieji subjekto veiksmai tam tikra prasme sukelia neigiamus padarinius, o jie visuomet yra žalingi. Kiekvienu konkrečiu drausminio nusižengimo atveju žala gali būti skirtinga tiek socialiniu, ekonominiu, tiek auklėjamoju požiūriu.

Daugelyje šalių, kaip ir pas mus, darbo drausmės reguliavimo pagrindinis šaltinis yra Vidaus darbo tvarkos taisyklės, kolektyvinės sutartys.

Belgijoje ir Japonijoje galioja taisyklė, kad visų drausminių nusižengimų rūšys turi būti

užfiksuotos teisiniuose norminiuose aktuose. Didžiojoje Britanijoje, VFR, Austrijoje, Šveicarijoje taip pat to reikalaujama, tačiau manoma, kad išsamaus ir galutinio nusižengimų rūšių sąrašo neįmanoma pateikti, todėl įmonininkas išimties tvarka turi teisę traukti drausminėn atsakomybėn ir už nusižengimus, kurie nenumatyti norminiuose aktuose [5, p. 102]. Tokios pat tvarkos laikosi ir JAV, Kanada, Prancūzija, Australija, tačiau pabrėžiama, kad drausminis nusižengimas turi būti susijęs su darbuotojo darbine veikla. Deja, JAV, Kanadoje, Prancūzijoje bei Didžiojoje Britanijoje darbuotojas atsako drausmine tvarka ir už elgesį ne darbo metu, jeigu tai padaro žalą įmonininko interesams. Japonijoje darbuotojas drausmine tvarka taip pat atsako ir už nusižengimus, nesusijusius su darbu, bet galinčius padaryti žalos įmonininko reputacijai [5].

Manychiau, reikalinga pažymėti, kad dabartiniu metu, gyvenant laisvosios rinkos sąlygomis, ir pas mus darbo drausmė labiau tampa asmenine, o ne visuomenine darbuotojo problema.

Kaip jau buvo minėta, darbo drausmės būtinumą objektyviai lemia visuomeninis darbo pobūdis. Galiojantys darbo įstatymai numato bendrąją ir specialiąją atsakomybės rūšis. Tačiau šias abi atsakomybės rūšis nustato Darbo įstatymų kodekso 158 straipsnio 1 ir 2 dalys. Pirma dalis reguliuoja atsakomybę, kuri taikoma pagal vidaus darbo tvarkos taisykles ir, žinoma, be jokių išimčių visiems darbininkams ir tarnautojams už padarytus drausminius nusižengimus. Antroje dalyje kalbama apie specialiąją drausminę atsakomybę.

Specialioji drausminė atsakomybė, kurią mes analizuosime šiame straipsnyje, yra taikoma tik įstatymo griežtai apibrėžtoms darbuotojų kategorijoms. Drausmės samprata teisinėje literatūroje apibūdinama dvejopai: 1) objektyviaja prasme – tai teisės normų visuma, kurios nustato darbdavio ir darbuotojo teises ir pareigas, vidaus darbo tvarką, paskatinimo priemones ir drausminę atsakomybę; 2) subjektyviaja prasme – tai konkreti darbuotojo pareiga laikytis visų teisės normų ir darbdavio teisėtų reikalavimų, kylančių iš darbo (tarnybos) teisės santykių.

2. DRAUSMINĖS ATSAKOMYBĖS IR KITŲ TEISINĖS ATSAKOMYBĖS RŪŠIŲ SKIRTUMAI

Mūsų nuomone, tikslinga trumpai aptarti, kuo drausminė atsakomybė skiriasi nuo kitų teisinės atsakomybės rūšių – baudžiamosios, administracinės, civilinės ir materialinės, pabrėžiant tik tuos esminius elementus bei jų skirtumus, be kurių negali atsirasti teisinė atsakomybė.

Pagrindas baudžiamajai atsakomybei atsirasti yra nusikaltimas bei jo pavojingumo pobūdis, o šios atsakomybės išraiška – kriminalinė bausmė, po kurios atsiranda vienas iš baudžiamosios atsakomybės specifinių bruožų – teistumas. Taikyti atsakomybę yra valstybės pareiga, todėl baudžiamosios atsakomybės klausimus sprendžia tik teismas.

Esant administracinei atsakomybei, panašiai kaip ir esant baudžiamajai atsakomybei, kėsinašasi į valstybinę arba viešąją tvarką, nuosavybę ir t.t., tačiau jau pati nusižengimo sąvoka pabrėžia, kad administracinė atsakomybė atsiranda, jei savo pobūdžiu šie pažeidimai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Be to, ATPK 9 straipsnis [6] neapima valstybės tarnybų pareigūnų vidinių valdymo santykių, kurie dažniausiai pagrįsti tiesioginiu pavaldumu arba hierarchine tvarka. Administraciniai teisiniai santykiai paprastai nėra susiję su darbo veikla, todėl administracinės atsakomybės subjektu gali būti kiekvienas pilietis, taip pat ir užsienietis, jeigu jis padaro teisės pažeidimus, už kuriuos nustatyta administracinė atsakomybė. Kalbant apie subjektus, būtina paminėti, kad administracine tvarka už nepilnamečius nuo keturiolikos iki šešiolikos metų amžiaus atsako tėvai arba juos atstovaujantys asmenys. ATPK 14 ir 15 straipsniai konkrečiai nustato pareigūnų bei kitų asmenų, kuriems taikomi drausmės statutai, atsakomybę. Šiuo atveju, kalbant apie subjektą kaip apie tarnybinės teisės pažeidėją, taip pat drausminės atsakomybės subjektą, būtina, kad:

1. asmuo nuolat ar laikinai vykdytų valdžios atstovo funkcijas;
2. asmuo nuolat ar laikinai eitų valstybės tarnybą, kuri susijusi su įgaliojimu vykdyti organizacinio, tvarkomojo ar administravimo pobūdžio pareigas.

Reiškia, kad prokuratūros, policijos, vidaus reikalų tarnybų pareigūnai ir jiems prilyginti asmenys už administracinius teisės pažeidimus atsako pagal drausmės statutus, išskyrus 15 straipsnio 1 dalyje numatytus atvejus.

Civilinė atsakomybė taip pat turi savo specifiką. Iš esmės ji nuo kitų atsakomybės rūšių skiriasi tuo, kad, traukiant asmenį civilinę atsakomybę, pirmiausia siekiama atlyginti padarytą žalą. Be to, ne visada civilinė atsakomybė siejama ir su kalte, kadangi atskirais įstatymų numatytais atvejais privalo atsakyti ir asmenys, kurie tiesiogiai nėra kalti dėl padarytos žalos. Tuo tarpu baudžiamosios, administracinės ir drausminės atsakomybės bendras bruožas yra tas, kad, taikant įstatymo numatytas poveikio priemones, visais atvejais siekiama kaltąjį asmenį nubausti už padarytą teisės pažeidimą. Šiuo aspektu vertėtų paminėti ir tai, kad asmeniui, pažeidusiu civilinės teisės reikalavimus, gali būti ir fizinis, ir juridinis asmuo. Tuo tarpu drausminio nusižengimo subjektu gali būti tik darbuotojas (tarnautojas), t.y. fizinis asmuo, įdarbintas įstatymų nustatyta tvarka ir privalantis laikytis darbo įstatymų.

Drausminė atsakomybė – tai drausminių nuobaudų taikymas darbo drausmės pažeidėjams už jų padarytus drausminius nusižengimus. Pagal iki šiol galiojantį Lietuvos Respublikos darbo įstatymų kodekso 158 straipsnį yra numatyta bendroji ir specialioji drausminė atsakomybė.

Paprastai specialiuosiuose teisiniuose aktuose yra numatyta sugriežtinta drausminė atsakomybė, nes tokia drausminės atsakomybės rūšis yra įvedama tose valstybės valdymo ar kitose sferose, kur labai svarbu atsižvelgti į specifines valstybės tarnybos sąlygas. Ten paprastai nustatomi ir didesni tarnybinės drausmės reikalavimai, ir, žinoma, griežtesnė atsakomybė.

3. PROKURATŪROS IR POLICIJOS PAREIGŪNŲ DRAUSMINĖS ATSAKOMYBĖS YPATUMAI

Remiantis Tarnybos Lietuvos Respublikos prokuratūroje statuto 56 straipsniu, prokuratūros pareigūnams drausminės nuobaudos yra taikomos už tarnybinės drausmės pažeidimus, taip pat už prokuratūrą žeminantį elgesį, o Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto 68 punktą numato, kad kiekvienas policijos ir vidaus tarnybos pareigūnas savo veikloje vadovaujasi Konstitucija, kitais Lietuvos Respublikos įstatymais bei teisiniais aktais.

Kalbant apie tarnybinę atsakomybę, reikėtų pasakyti, kad ji veikia nedrausmingą pareigūną išoriškai, tačiau kartu siekia paveikti pareigūno sąmonę ir per ją ugdo tokias asmens savybes, kurios padėtų profesionaliai atlikti tarnybines pareigas, laikytis jiems nustatytų tarnybinio elgesio principų, nepažeidinėti tarnybinės drausmės. Negalime nepastebėti, kad pareigūno santykis su tarnyba nustatomas ypatinga tvarka: priėmimas į tarnybą, priesaika, kai jis pats laisva valia prisiima įgaliojimus, stažuotė ir t.t. Visa tai pagrįsta statutiniais santykiais, o tai reiškia, kad šie pareigūnai turi ne tik papildomų teisių, bet ir papildomų pareigų. Tą pabrėžia, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 8 ir 25 straipsniai, kuriuose nurodytos ne tik tam tikros jiems suteiktos teisės, bet ir tam tikri draudimai: streikuoti, būti politinių partijų ar kitų politinių organizacijų nariais bei kita.

Drausminė nuobauda yra būtinas drausminės atsakomybės komponentas. Be abejo, tai yra teisės normų nustatyta sankcija, kuri ir yra taikoma drausminio nusižengimo subjektui už jo padarytą drausminį nusižengimą.

Traukti drausminę atsakomybę – tai tam įgaliotų asmenų ne tik teisė, bet ir pareiga. Ją kaip pareigą, manyčiau, reikia pabrėžti, kalbant apie pareigūnų atsakomybę, ypač turint omenyje pareigūno vardo diskreditavimą.

3.1. Drausminių nuobaudų rūšys

Pareigūnų drausminę atsakomybę reguliuoja Tarnybos Lietuvos Respublikos prokuratūroje statuto 56 straipsnis, kuris nustato, kad pareigūnams už tarnybinės drausmės pa-

žeidimus, taip pat už prokuratūrą žeminantį elgesį gali būti taikomos šios drausminės nuobaudos: 1) pastaba; 2) papeikimas; 3) griežtas papeikimas; 4) laipsnio pažeminimas; 5) pareigų pažeminimas; 6) atleidimas iš tarnybos.

Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto 61 punktas nustato šias policijos ir kitiems vidaus tarnybos pareigūnams taikomas drausmines nuobaudas: pastabą, papeikimą, griežtą papeikimą, pareigų pažeminimą, vidaus tarnybos pareigūnų laipsnio pažeminimą viena pakopa bei atleidimą iš tarnybos. Tokios nuobaudos abiejų sistemų ir prokuratūros, ir policijos pareigūnams yra vienodos. Tarp abiejų sistemų pareigūnų drausminių nuobaudų yra ir laipsnio pažeminimas. Mūsų nuomone, nebūtina nuodugniai analizuoti, kuo skiriasi pažeminimas vienu laipsniu (prokuratūros pareigūnams) ir viena pakopa (vidaus tarnybos pareigūnams), kadangi praktiniu požiūriu didelio skirtumo nėra. Tai priklauso nuo tam tikro išsilavinimo, ištarnauto laiko, pareigų. Svarbu tai, kad už tarnybinės drausmės pažeidimus įstatymas nesuteikia teisės pažeminti keliais laipsniais ar pakopomis. Tačiau laipsnis ir prokuratūros pareigūnui gali būti atimamas tik jį atleidus už tai, kad jis savo poelgiu pažemino prokuroro vardą, taip pat kai įsiteisėjo jį apkaltinęs teismo nuosprendis, o tai konkrečiai susiję su atleidimo iš tarnybos pagrindais.

Pareigūnai už padarytus nusižengimus ir nusikaltimus, kaip minėjome, drausmine tvarka atsako, neatsižvelgiant į tai, baudžiamoji ar administracinė atsakomybė taikoma. Kadangi įstatymas neišskiria konkrečių drausminio nusižengimo sudėčių, todėl griežtai nediferencijuotos ir drausminės nuobaudos. Atsižvelgiama į pareigūno veikos priešingumą, kuris gali pasireikšti tarnybos pareigų nevykdymu arba netinkamu vykdymu, numatytu teisės norminiuose aktuose. Itin svarbu pabrėžti, kokias pareigas ėjo konkretus pareigūnas ir kuo būtent pasireiškė šios pareigos pažeidimas. Praktikoje kartais kyla neaiškumų, nes sąvoka "tarnybos (darbo) pareigos" dažnai vartojama kaip alternatyva kitai sąvokai – "tarnybos (darbo) drausmė (tvarka)", o kartais viena iš jų vartojama kaip platesnė sąvoka, o kita – labiau kaip specialus terminas. Tarnybinės drausmės pažeidimas yra neteisėta veika, kai pareigūnas neįvykdo arba netinkamai įvykdo savo darbinės (tarnybos) pareigas arba pažeidžia vidaus darbo tvarką, nevykdo administracijos duodamų nurodymų.

Viena iš švelniausių drausminės nuobaudos rūšių yra pastaba: pareigūnas įspėjamas, kad daugiau nenusižengtų. Ši nuobauda dažniausiai skiriama tada, kai nusižengimas nedidelis, pareigūnas nusižengia pirmą kartą, suvokia savo nusižengimo esmę, gailisi dėl jo, ir tais atvejais, kai taikyti griežtesnę nuobaudą netikslinga. Tiek papeikimas, tiek griežtas papeikimas, pareikšti pareigūnui, leidžia mums daryti išvadą, kad pažeidimas yra didesnis. Negalime neigti ir to, kad konkreti parinkta drausminė nuobauda taip pat priklauso ir nuo pareigūno kaip asmenybės savybių. Kai kuriems pareigūnams ir pastabos pareiškimas gali būti itin veiksminga priemonė, kad jie daugiau nenusižengtų.

Savaime suprantama, kad tiek pareigūno laipsnio, tiek pareigų pažeminimas kaip drausminė nuobauda turėtų būti taikomas kur kas už didesnius tarnybinius nusižengimus arba tais atvejais, kai ankstesnės poveikio priemonės jokios teigiamos įtakos pareigūno elgesiui neturėjo. Galioja bendra taisyklė, kad už vieną drausminį nusižengimą galima skirti tik vieną drausminę nuobaudą.

Be abejonės, griežčiausia drausminė nuobauda yra atleidimas iš tarnybos. Prokuratūros pareigūnų atleidimą reglamentuoja statuto 33 straipsnis. Jis nustato šiuos tik prokuratūros darbuotojams taikomus papildomus atleidimo iš tarnybos pagrindus, t.y. jei:

- nenutraukia dalyvavimo partijų ar politinių organizacijų veikloje ar kitaip pažeidžia politinio neutralumo principą;
- pažeidė Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 7 straipsnio reikalavimus;
- savo poelgiu pažemino prokuroro vardą;
- pažeidė draudimą streikuoti;
- kai įsiteisėjo jį apkaltinęs teismo nuosprendis;
- vieną kartą šiurkščiai pažeidė tarnybines pareigas;
- atsisakė prisiekti;
- atskleidė tarnybines paslaptis.

Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto 43 punktas numato

atleidimo pagrindus, kurie yra panašūs ir į prokuratūros pareigūnų.

Itin pabrėžiamas ir labiausiai paplitęs yra darbo drausmės pažeidimas, susijęs su pareigūno vardo diskreditavimu, už kurį visais atvejais taikomas atleidimas iš tarnybos. Apie tai plačiau pakalbėsime vėliau.

3.2. Drausminės nuobaudos skyrimo tvarka

Drausminių nuobaudų skyrimą visiems prokuratūros pareigūnams reglamentuoja 58 statuto straipsnis. Prokuratūros pareigūnams jos yra skiriamos generalinio prokuroro ar jo įgalioto kito pareigūno įsakymu. Teikimus VRS pareigūnams skirti drausminę nuobaudą rengia jų tiesioginiai arba aukštesnieji vadovai. Teisė parinkti drausminės nuobaudos rūšį priklauso asmeniui, kuris ją skiria. Nuobaudos eiliškumas išdėstytas statutuose nėra privalomas, todėl itin svarbu išanalizuoti esamo drausminio nusižengimo pavojingumą (kenksmingumą), įtaką kitiems pareigūnams ir kitas aplinkybes, kurios ir lemia pačios drausminės nuobaudos parinkimą. Kita vertus, drausmines nuobaudas skiriant tiek pagal darbo įstatymus, tiek pagal statutus yra privaloma pareikalauti iš nusižengusio asmens pasiaiškinti raštu. Tai dar vienas papildomas elementas, padedantis kuo teisingiau ją parinkti, nors drausminę nuobaudą galima skirti ir be pasiaiškinimo. Kita vertus, neretai pasiaiškinyje išryškėja tam tikri nusižengimo motyvai, priežastys. Jei per vadovo nustatytą terminą pareigūnas nepateikia pasiaiškinyje, nuobaudą galima skirti ir be jo. Atsisakymo pasiaiškinti faktas įforminamas aktu. Nors statutai ir nepabrėžia būtinumo supažindinti su drausminės nuobaudos paskyrimu, mano nuomone, taikytina analogija pagal DJK drausminės atsakomybės nuostatas. Jei pareigūnas nebus supažindintas su tokiu įsakymu, jokio auklėjamojo poveikio nepasieksime. Tokia pati analogija taikytina ir tais atvejais, kai pareigūnai atsisako susipažinti su įsakymu ir po juo pasirašyti. Manychiau, kad tiek pasiaiškinymas, tiek susipažinimas su įsakymu apie darbuotojui paskirtą drausminę nuobaudą turėtų būti darbuotojo ne teisė, o pareiga.

3.3. Drausminės nuobaudos skyrimo terminai

Statutuose nustatyta, kad drausminė nuobauda skiriama tuoj pat, kai paaiškėja nusižengimai. Reikia suprasti, kad paaiškėjimo diena yra ta diena, kurią apie pareigūno padarytą nusižengimą sužino tiesioginis vadovas, kuris turi teisę skirti drausminę nuobaudą. Tačiau gali būti taip, kad medžiagą apie drausminį nusižengimą reikia siųsti paštu, tuomet jos gavimo diena ir bus laikoma nusižengimo paaiškėjimo diena. Tačiau yra kitaip, kai susiduriama su tarnybiniu patikrinimu. Gali atsitikti taip, kad toks patikrinimas bus vilkinamas, delsiama išsiųsti medžiagą. Taip sudaromos sąlygos, kai drausminė atsakomybė negali būti paskirta.

Tokią mūsų prielaidą patvirtina ir teismų praktika taikant VRS statuto 63 punktą, kuris nustato, kad negalima skirti drausminės nuobaudos, jei nuo to laiko, kai tiesioginis viršininkas pranešė apie tarnybinės drausmės pažeidimą, praėjo 30 dienų. Tais atvejais, kai skiriamas tarnybinis patikrinimas (pranešami faktai nėra pakankamai akivaizdūs), teismai vieno mėnesio terminą pagrįstai skaičiuoja nuo informacijos apie patikrinimo rezultatus įteikimo viršininkui dienos [7, p. 71]. Todėl suprantama, kad drausminės nuobaudos skyrimas sieja du terminus: viršininko pranešimo ir nusižengimo padarymo laiką, o tai ir numato VRS statuto 63 punktas.

Be to, Statutas numato ir apribojimus drausminei nuobaudai skirti – ne vėliau kaip per mėnesį nuo tos dienos, kai nusižengimas paaiškėjo, neįskaitant laiko, kurį pareigūnas nebuvo tarnyboje dėl ligos ar atostogavo. Suprantama, kad tai susiję su siekimu pareikalauti pareigūno pasiaiškinti bei supažindinti jį su įsakymu, ko nebūtų galima padaryti jam nesant tarnyboje.

Lietuvos Respublikos darbo įstatymų kodekso 159 straipsnis numato ir kitą apribojimą – negalima skirti drausminės nuobaudos, praėjus šešiams mėnesiams nuo tos dienos, kai

nusižengimas buvo padarytas, išskyrus atvejus, kai darbuotojo nusižengimą nustato kvotos, tardymo organai ar kiti įstatymų įgalioji tyrimą atlikti pareigūnai arba institucijos. Jei tyrimas pradėtas nepraėjus šešiesiems mėnesiams nuo nusižengimo padarymo dienos, tyrimo laikas neįskaitomas į šešių mėnesių terminą drausminei nuobaudai skirti. Atlikus tyrimą, įgaliojotas pareigūnas ar institucija per 5 dienas privalo drausminę nuobaudą skiriančiam asmeniui pateikti siūlymus ją taikyti [8].

Kita vertus, VRS pareigūno negalima bausti drausmine tvarka, jei nuo pažeidimo padarymo dienos praėjo vieneri metai, o už šiurkščius finansinės–ūkinės veiklos pažeidimus – jeigu praėjo daugiau nei dveji metai. Todėl mes visiškai pritariame Aukščiausiojo Teismo senato nuomonei, kad drausminės nuobaudos skyrimas susietas su dviem terminais: viršinininko pranešimu bei nusižengimo padarymo laiku. Kadangi Statute nenumatyta, kad šie terminai galėtų būti atnaujinami, todėl ir pranešimo apie pažeidimą, tarnybinio patikrinimo bei nuobaudų paskyrimo terminai turi atitikti Statuto 64 punkte numatytus terminus [7]. Galimas dalykas, kad šiam ypatumui iš dalies turi įtakos policijos ir vidaus tarnybos pareigūnų garbės teismai bei Pareigūnų garbės kodeksas, kurio nėra Tarnybos Lietuvos Respublikos prokuratūros pareigūnų statute. Kita vertus, tai ko gero susiję ir su pačio kontingento kokybine sudėtimi, jų kvalifikacija, laipsniais ir kt.

Be to, šie apribojimai, skiriant nuobaudas, netaikomi už veiksmus, nesuderinamus su prokuratūroje einamomis pareigomis, už kuriuos pareigūnas gali būti atleistas, nesvarbu, kokiu metu šie veiksmai buvo padaryti.

Praktika rodo, kad gana dažnai pareigūnai atleidžiami iš tarnybos už pareigūno vardą diskredituojančius veiksmus, taip pat už drausmės pažeidimą.

Aukščiausiojo Teismo senatas 1996 m. birželio 21 d. nutarime Nr. 42 apibūdino, kad pareigūno vardo diskreditavimas – tai pasitikėjimo, autoriteto griovimas, organizacijos, kuriai jis atstovauja, kompromitavimas. Tai gali būti daroma darbo vietoje ir darbo laiku, taip pat ne darbo vietoje ir ne darbo laiku, diskredituojantys veiksmai gali būti susieti ir nesusieti su tarnybinių pareigų atlikimu, tačiau akivaizdžiai žeminantys orumą ir autoritetą tos institucijos, kurioje pareigūnas dirba. Pareigūno vardo diskreditavimas gali būti padarytas tiek veiksmis, tiek ir neveikimu, jeigu pagal pareigas jis privalėtų tuos veiksmus atlikti [15, p. 70]. Tai dar kartą patvirtina anksčiau išreikštą mintį, kad pareigūnams, skirtingai negu kitiems darbuotojams, keliami didesni reikalavimai.

Už darbo drausmės pažeidimą pagal VRS statuto 43.5 punktą buvo atleistas pareigūnas, girtas vairavęs mašiną ne darbo metu ir nevilkdamas uniformos. Remiantis to statuto 40 punktu, nustatyta, kad, atestuojant pareigūną, įvertinamos jo dalykinės, profesinės, dorovinės ir kitos asmeninės savybės, taip pat kultūros lygis, gebėjimas bendrauti su žmonėmis. Teismas teisėtai patenkino pareigūno ieškinį – gražino į darbą, kadangi darbo drausmės pažeidimo nebuvo. Tačiau, sprendžiant klausimą iš esmės, būtina buvo taikyti visai kitą atleidimo pagrindą, t.y. statuto 43.7 punktą, kadangi šis pareigūnas tokiais savo veiksmais diskreditavo pareigūno vardą. Šis atleidimo pagrindas ir yra būtinas siekiant formuoti teigiamą visuomenės nuomonę ne tik apie policijos, bet ir apskritai apie visos vidaus reikalų sistemos pareigūnus.

Štai dar viena byla, kurioje ieškovas R. K. kreipėsi į teismą, prašydamas pripažinti ne teisėtu Prienų rajono policijos komisaro įsakymą dėl jo atleidimo iš savivaldybių policijos jaunesniojo inspektoriaus pareigų ir gražinti į darbą eiti tas pačias pareigas, kadangi jis buvo atleistas už pareigūno vardo diskreditavimą. Kuo tai pasireiškė? Ieškovas R. K. aktyviais veiksmais diskreditavo pareigūno vardą: vilkdamas uniforminę policijos striukę, bare prašė parduoti alkoholinių gėrimų, nuo 20 iki 24 val. pats bare vartojo alkoholinius gėrimus (jau be uniforminės striukės), buvo įžūlus, smogė baro savininkui E. B., o išėjęs iš baro, girtas vairavo tarnybinį automobilį, nesustojęs stabdomas policijos darbuotojų. Dėl to R. K. pagal Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto 43.7 punktą atleistas pagrįstai ir teisėtai. Nors šis ieškovas bylinėjosi visus metus, kėlė teismams dar ir kitus reikalavimus, tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 1999 m. lapkričio 17 d. priėmė nutartį, kuria Prienų rajono apylinkės teismo 1999 m. kovo 18 d. sprendimą ir Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. gegužės 12 d. nutartį paliko nepakeistus.

Vertinant ieškovo, kaip policijos pareigūno, veiksmus, buvo turima omenyje, kad tarnyba policijoje yra viena iš valstybės tarnybos rūšių (Policijos įstatymo 5 str.), ir tarnyba policijoje nuo tarnybos kitose valstybės institucijose skiriasi tuo, kad ji grindžiama specialiais reikalavimais policijos pareigūnams.

Drausminės nuobaudos – pastaba, papeikimas, griežtas papeikimas, kaip ir remiantis DJK, pareigūnams galioja vienerius metus, tačiau jos gali būti panaikinamos ir anksčiau, jei tam atsiranda pozityvus pagrindas (pasižymėjo darbe, labai gerai atlieka savo tarnybines pareigas). Neatsižvelgiant į tai, jog Statute pasakyta, kad laipsnis, turėtas prieš pažeminimą, gali būti gražintas ne anksčiau kaip po metų, konkrečiai šios nuobaudos galiojimo laikas neapibrėžtas, mes galime iš to tik padaryti išvadą, kad pažeminti laipsnį galima ir ilgesniam, bet ne mažiau kaip vienerių metų laikui. Statute taip pat nenumatytas ir pareigų pažeminimo laikotarpis. Manytumėme, kad šiuo atveju galima būtų taikyti įstatymo analogiją ir pritaikyti nuostatas, susijusias su laipsnio pažeminimu.

Kadangi čia kalbama apie pareigūnus ir tas institucijas, kuriose nustatyti griežtesni darbo drausmės reikalavimai, svarbu aptarti nušalinimo nuo tarnybos pagrindus ir tvarką.

4. NUŠALINIMAS NUO PAREIGŲ

Šiose valstybės institucijose tarnaujančių asmenų nušalinimus reguliuoja minėtų institucijų įstatymai ir tarnybos šiose institucijose statutai. Juose numatomi šių institucijų pareigūnų nušalinimo pagrindai, išsamiau detalizuojama jų nušalinimo tvarka ir nušalinimo termino klausimai. Minėtų institucijų pareigūnų nušalinimui skiriama daugiau dėmesio todėl, kad jie turi gan plačius įgaliojimus, susijusius su valstybinės prievartos taikymu, ir todėl dėl jų daromų įvairių teisės pažeidimų ar šių pareigūnų netinkamumo tarnybai gali kilti labai sunkių padarinių.

Išsamiau aptarsime atskirų pareigūnų nušalinimą, daugiau dėmesio skirdami šių pareigūnų nušalinimo teisinio reguliavimo panašumams ir skirtumams.

Vienas iš išsamiausiai sureguliuotų minėtų valstybės institucijų pareigūnų nušalinimo nuo pareigų atvejų yra prokuratūros pareigūnų nušalinimas. Jį numato Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 19 straipsnis ir Tarnybos Lietuvos Respublikos prokuratūroje statuto 63–65 straipsniai.

Prokuratūros pareigūnų nušalinimo nuo pareigų pagrindai yra: 1) šiurkštaus tyčinio tarnybinio pažeidimo padarymas, 2) nusikaltimo padarymas, 3) prokuratūros pareigūno netikimas konkrečioms pareigoms, 4) pareigūno pasirodymas tarnyboje neblaiviam, apsvaigusiam nuo narkotikų ar toksinių medžiagų. Pastarasis atvejis yra bendrasis nušalinimo nuo darbo pagrindas, kurį atkartoja ir jo taikymą detalizuoja Tarnybos Lietuvos Respublikos prokuratūroje ir kai kurie kiti statutai.

Šiurkščiu tarnybinio pažeidimu gali būti laikomi įvairūs bendrieji darbo drausmės pažeidimai, kuriuos nustato darbo teisės bei specialieji norminiai aktai. Tarnybinis pažeidimas turi būti šiurkštus. Paprastai teisės pažeidimo ar nusikaltimo šiurkštumas yra kiekvieno konkretaus pažeidimo fakto vertinimo klausimas. Tarnybos Lietuvos Respublikos prokuratūroje statutas numato, kad tarnybinis pažeidimas turi būti ir tyčinis, bet Prokuratūros įstatymas nereikalauja būtinai tik tyčinės kaltės formos. Todėl kyla klausimas, ar galima nušalinti prokuratūros pareigūnus, jeigu jie padaro tarnybinį pažeidimą dėl neatsargumo. Kadangi nušalinimas yra ne drausminė nuobauda, aš manau, kad ir už dėl neatsargumo padarytą tarnybinį pažeidimą galima nušalinti. Šiurkštūs tarnybiniai pažeidimai dažniausiai padaromi tyčia.

Kaip pareigūnų nušalinimo nuo pareigų pagrindą numatant nusikaltimo padarymą, turimas omenyje bet koks nusikaltimas, padarytas bet kokia kaltės forma. Šis nušalinimo nuo darbo pagrindas suformuluotas nevisiškai tiksliai. Statuto 63 straipsnyje sakoma: “padaręs šiurkštų tyčinį tarnybinį pažeidimą ar nusikaltimą”. Tačiau asmuo laikomas padariusiu nusikaltimą tik nuo to momento, kai įsiteisėja apkaltinamasis teismo nuosprendis. Taigi formaliai laikantis įstatymo teksto, prokuratūros pareigūną nušalinti galima tik nuo to momento. Bet tuo metu jau būna išnykęs reikalas nušalinti prokuratūros pareigūną nuo pareigų, kadangi, įsiteisėjus apkaltinamajam teismo nuosprendžiui, jį galima atleisti iš einamų pareigų pagal

Statuto 33 straipsnio 13 punktą. Nušalinimo klausimas iš tikro svarbus yra ne priėmus apkaltinamąjį teismo nuosprendį, o baudžiamosios bylos tyrimo metu, nes, nušalinant pareigūnus remiantis tuo pagrindu, siekiama užkirsti kelią galimiems baudžiamosios bylos tyrimo trukdymams, kuriuos galėtų padaryti nenušalinti pareigūnai. Todėl tiksliau būtų šį pagrindą formuluoti: “pareigūnas, įtariamas nusikaltimu” [9] (kaip tai daroma Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto 49 str.) arba “pareigūnai, patraukti įtariamaisiais, kaltinamaisiais baudžiamojoje byloje” [12] (kaip tai daroma Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento statuto 84 punkte).

Prokuratūros pareigūnai nušalinami generalinio prokuroro ar kito įgalioto pareigūno įsakymu. Nušalinimas trunka ne ilgiau kaip vieną mėnesį, o nušalinus prokuratūros pareigūną dėl nusikaltimo padarymo – ne ilgiau kaip du mėnesius. Per šiuos terminus turi būti priimtas tam tikras sprendimas ir iš esmės išspręstas nušalinto pareigūno tolesnės tarnybos klausimas.

Nušalintiems pareigūnams sustabdomas darbo užmokesčio mokėjimas, išskyrus tuos nušalinimo atvejus, kai pareigūnas nušalinamas paaiškėjęs, jog jis netinka konkrečioms pareigoms, nes tada pareigūnas nušalinamas ne dėl jo kaltės. Todėl, remiantis šiuo pagrindu, nušalintiems pareigūnams ir numatytos papildomos garantijos. Nušalinti pareigūnai įtraukiami į personalo skyriaus rezervą ir jiems mokamas vidutinis darbo užmokestis pagal iki nušalinimo eitas pareigas. Per vieną mėnesį tokiam pareigūnui turi būti pasiūlytos kitos pareigos, laikantis statuto 30 straipsnio reikalavimų, t.y.: “į žemesnės pareigas dėl sveikatos būklės gali būti perkeltas pareigūnas tik tuo atveju, jeigu nėra galimybės jį skirti į lygiareikšmes pareigas ir jeigu jis pats sutinka” [10]. Jei nėra galimybės remiantis šiuo pagrindu nušalintam pareigūnui pasiūlyti kitų pareigų arba jis nesutinka eiti pasiūlytų pareigų, praėjus vienam mėnesiui nuo nušalinimo dienos, jis atleidžiamas iš pareigų pagal statuto 33 straipsnio 6 arba 7 punktą, t.y.: “jei paaiškėjo, jog pareigūnas negali tinkamai atlikti jam pavestų pareigų dėl sveikatos būklės (pagal medicinos išvadą) arba jei atestacinė komisija pripažįsta netinkamu užimamoms pareigoms” [10].

Manau, tikslinga paminėti, kad prokuratūros pareigūnų nušalinimas labai panašiai traktuojamas kaip ir profesinės karo tarnybos kario nušalinimas nuo pareigų, kurį reglamentuoja Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos 1998 m. gegužės 5 d. įstatymo 43 straipsnis [14]. Kariai, kaip ir prokuratūros pareigūnai, nušalinami, jeigu pažeidžia tarnybos tvarką arba drausmę aukštesniojo vado (viršininko) įsakymu. Nušalinimo metu jie ne ilgiau kaip 1 mėnesiui perkeliama į laikinąjį rezervą, o tais atvejais, kai pažeidimui ar kitoms tarnybos aplinkybėms iširti reikia ilgesnio laiko, – iki ištyrimo pabaigos ir 2 savaitėms po jo.

Vidaus reikalų sistemoje tarnaujančių pareigūnų nušalinimą nuo pareigų numato Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto 87 punktas, priimtas papildžius šį statutą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 791. Tai, ko gero, mažiausiai sureguliuotas pareigūnų nušalinimo atvejis. Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto 87 punktas numato tik galimybę nušalinti nuo pareigų pareigūnus, sustabdant jiems darbo užmokesčio mokėjimą, tarnybinio patikrinimo metu. Šio nušalinimo pagrindas yra tarnybinio patikrinimo vykdymas. Taigi šiame Statute, priešingai nei Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statute arba Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento statute, ne pareigūno nušalinimas yra pagrindas atlikti tarnybinį patikrinimą, o tarnybinio patikrinimo atlikimas yra pagrindas nušalinti nuo pareigų pareigūną. Deja, Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statutai neatsako į klausimą, kada turi būti atliekamas tarnybinis patikrinimas.

Vidaus reikalų sistemos pareigūnų nušalinimą dar numato ir keletas vidaus reikalų ministerijos įsakymų. Pataisos įstaigų priežiūros ir apsaugos laikinojo statuto, patvirtinto 1993 m. rugpjūčio 24 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos įsakymu Nr. 640, 47 punktas numato galimybę nušalinti nuo pareigų Pataisos reikalų departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos priežiūrą ir apsaugą atliekančius pareigūnus (apsaugos kontrolierius). Šio statuto 47 punkte nustatyta tokia sargybos viršininko pareiga: “kontrolieriui padarius nusikaltimą, nušalinti nuo tolesnės tarnybos, nedelsiant apie tai pranešant budinčiajam įstaigos viršininko padėjėjui” [11]. Dar vieną vidaus reikalų sistemos pa-

reigūnų nušalinimo nuo pareigų atvejį numato Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 1992 m. liepos 3 d. įsakymu Nr. 442 patvirtinto Policijos patrulinės tarnybos statuto 27 punktą. Čia numatyta, kad privaloma nušalinti nuo pareigų policijos patrulinės tarnybos pareigūną ar visą jų padalinį už šiurkštų tarnybos vykdymo pažeidimą. Manoma, kad galimybė nušalinti visą policijos patrulinės tarnybos padalinį yra mažų mažiausiai keista, nes nušalinimas yra individualaus pobūdžio, turi būti atsižvelgiama į kiekvieno asmens ypatybes. Nušalinti policijos patrulinės tarnybos pareigūnus gali tie pareigūnai, kuriems padalinys ar darbuotojas pavaldus. Tokiais pareigūnais pagal šio statuto 48 punkto 8 p.p. yra: policijos įstaigos, rikiuotės padalinio vadovai, jų pavaduotojai, budėtojai ir jų padėjėjai.

Nėra tinkamai sureguliuotas apmokėjimo už pareigūnų nušalinimo laiką klausimas. Nustatyta, kad "pareigūnams, nušalintiems nuo pareigų vykdymo ryšium su prasižengimu arba remiantis prokuratūros (teismo) organų sprendimu, darbo užmokestis ir priedai mokami ne daugiau kaip už vieną mėnesį". Išėity, kad net dėl jų pačių kaltės nušalintiems pareigūnams vieną mėnesį mokamas darbo užmokestis. Tačiau ši nuostata prieštarauja Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto 87 punktui, kuriame sakoma, kad pareigūnai nušalinami nuo pareigų, sustabdant jiems darbo užmokesčio mokėjimą ir tik nepagrįstai nušalintiems pareigūnams už laiką, kurį jie buvo nušalinti, išmokamas vidutinis darbo užmokestis.

Darytina išvada, kad įvairūs norminiai aktai labai neaiškiai reguliuoja vidaus reikalų sistemoje tarnaujančių pareigūnų nušalinimą. Ypač mažai dėmesio skiriama tokio nušalinimo trukmės klausimams. Nepakankamai sureguliuota ir nušalinimų tvarka bei apmokėjimas už nušalinimo laiką, ne visada tiksliai formuluojami nušalinimo nuo pareigų pagrindai.

5. GINČAI DĖL PASKIRTŲ DRAUSMINIŲ NUOBAUDŲ

Pažymėtina, kad specialiąją drausminę atsakomybę kartais reglamentuoja įstatymas, o kartais Vyriausybės nutarimai, taigi vienodo teisinio pagrindo taikyti drausminę atsakomybę nėra.

Pagal Prokuratūros statuto 62 straipsnį įsakymą dėl drausminės nuobaudos paskyrimo per vieną mėnesį galima apskųsti Apygardos teismui. Deja, apskundus vieno ar šešių mėnesių terminas galioja, o teismas gali ir panaikinti drausminę nuobaudą, atsižvelgdamas į drausminio nusižengimo sunkumą. Pvz., teismas konstatuoja, kad skirta drausminė nuobauda yra per griežta, išlieka sąlygos ją pakeisti, o įstatyme numatyti terminai jau praleisti. Tikslinga, kad apskundimas šiuo atveju būtų pagrindas sustabdyti terminą drausminei nuobaudai skirti.

VRS pareigūnų teikimo nuobaudų skyrimo principus, būdus, nuobaudų taikymo ir panaikinimo tvarką nustato vidaus reikalų ministras. Egzistuojantys pareigūnų garbės teismai turi teisę nagrinėti pareigūnų nusižengimus tarnybinės etikos principams, garbei, orumui ar geram vardui. Tačiau ginčai dėl atleidimo iš darbo sprendžiami teismo tvarka, kaip ir kitų darbuotojų, priimtų į darbą įstatymų nustatyta tvarka. Paminėsime, kad egzistuoja ir kitos poveikio priemonės, tačiau mes apie jas nekalbėsime, nes tai nėra drausminės nuobaudos (pvz., laipsnio nesuteikimas, neskatinimas).

IŠVADOS

Prokuratūros ir VRS sistemos pareigūnai yra teisingumo ir teisėtumo sergėtojai, privalantys užtikrinti kvalifikuotą, neprikaištingą ir kokybišką pareigūnų darbą. Šiam tikslui yra taikomos drausminės atsakomybės poveikio priemonės, nustatytos tarnybinės (statutinės) teisės tik įstatymo griežtai apibrėžtomis darbuotojų kategorijoms.

Pareigūnai už padarytus nusižengimus ir nusikaltimus atsako drausmine tvarka, neatšizvelgiant į tai, baudžiamoji ar administracinė atsakomybė taikoma.

Tobulinant pareigūnų drausminės atsakomybės taikymą, būtina statutuose įteisinti privalomą pasiaiškinimą už drausminį nusižengimą, taip pat ir privalomą supažindinimą su įsakymu apie nuobaudos skyrimą (šiuo metu egzistuoja tik teisė). Mano manymu, taip pasiek-

tume didesnį auklėjamąjį poveikį.

Būtina VRS statute konkretizuoti laipsnio pažeminimo kaip drausminės nuobaudos galiojimo terminą ir pareigų pažeminimo laikotarpį.

Mūsų nuomone, būtų tikslinga priimti vieną norminį aktą, kuris aiškiai reguliuotų VRS tarnaujančių pareigūnų nušalinimą, daugiau dėmesio skirtų ar konkretizuotų nušalinimo trukmės klausimus. Konkrečiai būtina sureguliuoti pačią nušalinimo tvarką ir apmokėjimo už nušalinimo laiką klausimus.

Tikslinga būtų sukonkretinti prokuratūros pareigūnų statuto 63 straipsnį, kai kalbama apie nušalinimą nuo pareigų už tyčinį tarnybinį pažeidimą ar nusikaltimą, ir jį suformuluoti taip: “pareigūnas, įtariamas padaręs nusikaltimą”.

Prokuratūros pareigūnui skirtas išskirtinis vaidmuo. Jo pareiga yra ne tik sąžiningai atlikti įstatymo nustatytas funkcijas – jo profesija, pareigos, funkcijos daug kuo teisiškai ir moralistiškai įpareigoja. Tai patvirtina ir nustatyta drausminė atsakomybė, taikytina už prokuratūrą žeminantį elgesį. Koks elgesys yra tinkamas, tiksliai apibrėžti padėtų profesinio elgesio kodeksas [13]. Jis įpareigotų pareigūnus savo pareigas atlikti taip, kad pateisintų nepriklausomo, sąžiningo ir savo valstybei dorai tarnaujančio teisininko vardą.

LITERATŪRA

1. **Lietuvos Respublikos** prokuratūros įstatymas. 1994 m. spalio 13 d. // Valstybės žinios. 1994. Nr. 81–1514.
2. **Tarnybos** Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statusas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. liepos 29 d. nutarimu Nr. 304 // Valstybės žinios. 1991. Nr. 25–679.
3. **Laurinavičius A.** Tarnybinė teisė ir policijos tarnybinės teisės kūrimo Lietuvoje problemos: daktaro disertacijos santrauka. Socialiniai mokslai, teisė (6F). – V., 1998.
4. **Lietuviškoji** tarybinė enciklopedija. – V., “Mokslas”, 1978. T. 3.
5. **Киселев И. Я.** Зарубежное трудовое право. – Москва, 1998.
6. **Lietuvos Respublikos** administracinių teisės pažeidimų kodeksas. – V., 1997.
7. **Teismų** praktika: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. – V., 1996. Nr. 3–4.
8. **Lietuvos Respublikos** darbo įstatymų kodekso 159 str. pakeitimo įstatymas. 1999 m. sausio 14 d. Nr. VIII–1034 // Valstybės žinios. 1999. Nr. 13–313.
9. **Lietuvos Respublikos** tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto patvirtinimo įstatymas. 1996 m. birželio 21 d. Nr. I–1380 // Valstybės žinios. 1996. Nr. 64–1499.
10. **Lietuvos Respublikos** įstatymas “Dėl tarnybos Lietuvos Respublikos prokuratūroje statuto patvirtinimo”. 1995 m. sausio 31 d. Nr. I–780 // Valstybės žinios. 1995. Nr. 15–345.
11. **Lietuvos Respublikos** vidaus reikalų ministerijos įsakymas. 1993 m. rugpjūčio 24 d. Nr. 640 “Dėl pataisos įstaigų priežiūros ir apsaugos laikinojo statuto patvirtinimo”.
12. **Lietuvos Respublikos** valstybės saugumo departamento statusas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. 1270 // Valstybės žinios. 1994. Nr. 99–1978.
13. **Plačiau** apie tai žr.: Justitia // Teisininko (teisėjo, prokuroro, notaro, advokato ir kt.) etikos kodeksas. 1997. Nr. 2; Profesinio elgesio kodeksas // Justitia. 1996. Nr. 1.
14. **Lietuvos Respublikos** krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas. 1998 m. gegužės 5d. Nr. VIII–723 // Valstybės žinios. 1998. Nr. 49–1325.
15. **1996 m.** birželio 21 d. Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 42 // Teismų praktika: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. – V., 1996. Nr. 3–4.

The Aspects of Disciplinary Responsibility of Officials of Prosecuting Magistracy and Police

Acting assoc. prof. R. Macijauskienė

Law Academy of Lithuania

SUMMARY

From a practical perspective, this problem is not examined well enough, especially with relation to differences, existing between the penalties that might be inflicted to the officers of public prosecutor's office as well as officers of internal service, on the one hand, and the disciplinary penalties provided in the employment legislation of the Republic of Lithuania on the other hand.

Legal relation of the officers with the service is determined according to a special order: acceptance to the service, an oath by which the officer at his free will accepts the authorization and trial period. All this is based on the statutory relations what means that these officers have not only additional rights but the additional obligations as well.

Differently from the other employees, increased demands are made to the officers as they must ensure qualified and irreproachable work and its quality.

For committed offence and crimes the officers are liable irrespective to application of criminal and administrative liability.

Quite often the officers are dismissed from the service for breach of labour discipline. Special accent should be made to the most widespread breach of labour discipline related to dishonour of the officer's name for which dismissal from the service is always applied.

Seeking to reach a higher educational result, improving application of disciplinary responsibility of the officers it is necessary to legitimate obligatory account for disciplinary breach as well as obligatory acknowledgement with the order to inflict the penalty in the Statutes (contrary to currently existing right).

Such disciplinary penalties, that might be inflicted to the officers of the system of internal affairs, as reduction in rank or demotion in service are discussed in the article too. The author thinks that it is necessary to detail term of the validity of reduction in rank and period of demotion in service as disciplinary penalties in the Statutes of the system of internal affairs.

Grounds and order for removal of the officers from the service are discussed in the article as well. The opinion that normative acts regulating removal of the officers of the internal system from the service is not detailing duration of the removal and its termination, order of the removal and questions related to payment for the period of removal are not regulated in the Statutes is laid in the article as well.

As the officer of public prosecutor's office has a special importance, he must conduct himself properly not only while being in service but also in his private life. He must perform his duties in such way that a name of an independent and honest officer properly serving to his State would be justified.

